

УДК 821.161.2 – 6.09

Г. С. Мазоха

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПИСЬМЕННОЦЬКОГО ЕПІСТОЛЯРІЮ**

Приватна кореспонденція письменників завжди привертала увагу літературознавців, адже епістолярій найглибше відображає внутрішнє духовне життя митця. Листи містять таку інформацію, яку не спроможні зафіксувати інші джерелознавчі документи чи факти. Приватний лист письменника – це “автентичне джерело дослідження його творчої індивідуальності” з усією системою понять цієї структури: особистість, індивідуальність, характер, світогляд, психологія творчості, індивідуальний стиль тощо [1].

Для дослідників приватна кореспонденція цікава ще й тим, що листи – це, як правило, результат імпровізації, тож зберігають насамперед емоційну напругу. “Внутрішній світ митця розкривається не у завершених формулах, не у готових вже висновках”[2]. Цікавить і хвилює стан душі у конкретну хвилину, безпосередня і миттєва реакція на подію чи на навколишню дійсність загалом. Тож після аналізу листування перед нами постає картина становлення людської індивідуальності, створюється “рухомий портрет особистості на тлі доби” [3]. Тому вивчення письменницького епістолярію має йти не так у плані фактографічному, як у психологічному й естетичному.

Листи, як неповторні творчі прояви, потребують пильної уваги, нових підходів, заслуговують на “окрему жанрову нішу” [4] у мистецькому доробку людства і не лише як матеріал для характеристики автора, а як самостійне художнє явище особливого роду, як специфічний мистецький феномен.

Приватна кореспонденція письменника зацікавила дослідників давно. Ця увага не згасала упродовж століть. Епістолярій вивчався в цілому, розглядалися також найцікавіші епістолярні періоди в розвитку суспільства і, нарешті, предметом аналізу були різножанрові форми листа. Бо, як можна спостерігати, у процесі розвитку останній удосконалювався, змінювалися і вимоги до його написання. Оскільки “жанр завжди той і не той, завжди старий і новий одночасно”, він “відроджується й оновлюється на кожному етапі розвитку літератури і в кожному індивідуальному творі даного жанру” [5].

Теоретичні розробки письменницького епістолярію не в усі часи розвивалися однаково успішно. “Найважчою перепорою на шляху дослідників українського епістолярію у вітчизняній науці про літературу стало методологічне зодноманітнення радянського літературознавства” [6]. “Якщо на ранніх етапах історичного розвитку літературна наука в Україні ще виявляла тяжіння до провідних європейських шкіл і методів

(наприклад, можна переконливо говорити про початки культурно-історичної концепції в критичній спадщині М. Костомарова й П. Куліша, елементи компаративізму в М. Драгоманова та І. Франка, оригінальні взірці позитивізму в працях О. Огоновського), то на С. Єфремову, Б. Лепкому, М. Филиповичеві та деяких інших авторах, по суті, завмирає “персональна” наука і настає епоха “колективної творчості” [7]. В умовах радянського тоталітаризму, соціологічний метод послідовно зводив художню творчість до класового еквівалента, ілюстраторства, позбавляв її естетичного й етичного змісту.

Зрештою, “нехтування в теорії питомої природи, психологічних та інших підвалин мистецької творчості, проектування її лише на соціологічну площину на практиці призвело до масових репресій проти митців. Ціною великих жертв, проходячи крізь випробови соціологічним, ідеологічним, політичним та іншими “прокрустовими ложами”, художнє слово являло людям одвічну силу своєї безборонної сили та самотності” [8]. А між тим, як художній твір, так і листи письменника пов’язані з індивідуальною творчою установкою автора, яка в тому й іншому випадку знаходить свій вияв у одній спільній формі – у писемній творчості митця [9].

Злет теоретичної думки спостерігається в 60-80-х роках ХХ ст. Вітчизняні вчені В. С. Бородін, Г. Д. Вервес, В. Г. Дончик, М. Г. Жулинський, О. В. Мишанич, Л. М. Новиченко, Г. М. Сивокінь, М. Є. Сиваченко, Т. М. Яценко та ін. широко використовують епістолярний матеріал для аргументації суджень, положень, висновків, особливо, коли йдеться про біографію письменника, його погляди, творчі стосунки, впливи. Листи стали об’єктом дослідження різноманітних наукових дисциплін та галузей: філософії, історії, лінгвістики, психолінгвістики, культурології, народознавства, психології та педагогіки.

На сьогоднішній день у питаннях збирання, публікації й дослідження письменницького епістолярію ми стали свідками своєрідної видавничо-жанрової новації. Видаються скрупульозно зібрані й впорядковані листи як письменників материкової України, так і відомих діячів діаспори. З’явилася ціла низка спеціальних праць, в яких подаються фактичні відомості про публіковані листи, хто й коли їх віднайшов тощо. Ґрунтовний аналіз епістолярної спадщини митця та її значення для вивчення особи письменника і його творчості розглянуто в дисертаціях В. Дудка [10], Ж. Ляхової [11], В. Святовця [12], спробу цілісного аналізу розгляду епістолярного жанру давньої літератури та літератури ХІХ – початку ХХ ст. здійснили Л. Вашків [13], М. Назарук [14]. На особливу увагу заслуговує дослідження В. Кузьменка [15], у якому вперше в українському літературознавстві здійснюється цілісний історико-літературний аналіз епістолярної спадщини письменників 20 – 50-х рр. ХХ ст. як специфічного явища.

Отже, немає підстав недооцінювати зробленого літературознавцями в царині приватної кореспонденції. Однак ця робота, що дає можливість в деталях вивчити багатство духовного світу митця, вияв його у листах, потребує і надалі пильної уваги з боку дослідників. Необхідність теоретичного осмислення тих змін, що відбулися в житті країни, у межах самого епістолярного жанру, розширення цих рамок у відповідності до актуальної літературної ситуації (орієнтація на набутки найближчих попередників, художнє освоєння давнішої традиції – донедавна замовчуваних і спотворених явищ літератури підрадянського періоду, широке й вільне використання мистецького досвіду літератур Заходу після зняття ідеологічного табу), ставить перед дослідниками проблему вивчення письменницького епістолярію з точки зору його власне художнього значення.

У процесі дослідження приватної кореспонденції обов'язково виникає питання, чи є лист літературним жанром, чи ні, чи можливий його літературознавчий аналіз. “Дослідження письменницького листування як факту літератури пов'язане зі значними труднощами” [16]. Адже встановити чітку грань між звичайним інформативним листом і листом як виявом авторського самовираження, іноді майже неможливо. “Лист – не літературний жанр, він явище побуту” [17], – вважає дослідник епістолярію П. Бухаркін. У кореспонденції відсутня художня образність, а якщо й з'являється, то лише спорадично. “Лист, який був документом, стає літературним фактом,” – висловлює свою думку Ю. Гиняков [18], а Б. Томашевський зазначає, що “лист може бути літературним твором, а може й не бути” [19]. Польська дослідниця С. Скварчинська також визначала своєрідну двояку природу листа. Те, що він, з одного боку, пов'язаний із повсякденним життям, а з іншого боку – це творіння, яке опирається на тверду естетичну вісь, близьке до літературного жанру” [20].

Тут справді можливе все. Епістола, як “нестійка мінлива незадана динамічна побудова” [21], щораз заповідає нові можливості. Адже лист вступає з літературою у складні стосунки й тісно з нею змикається.

Тому сьогодні дуже важливим видається завдання виробити основні теоретико-методологічні орієнтири цілісно-системного аналізу епістолярію письменника, на конкретному матеріалі приватного листа порушити проблему індивідуальності в історії культури України [22]. Це завдання на часі, і тому українське літературознавство має засвоювати нові, а також “призабуті” старі підходи, зокрема психографічний, а точніше естопсихологічний метод [23]. А також порівняльно-історичний, типологічний, структурно-семіотичний, джерелознавчий та описовий.

У процесі вивчення письменницького епістолярію треба поєднувати досягнення і дослідників української літератури, і тих європейських учених, які шукали до слова нових, насамперед, структуральних підходів. У слові, як вважав О. Потебня, є всі ознаки

літературного художнього твору, і з цього треба виходити в аналізі самого феномена художності. Дослідження листування треба починати з формальних, мистецько-стильових чинників, які перебувають у найтісніших зв'язках із тими чинниками, що впливають з потєбнянського принципу.

Специфіка епістолярію як одного з літературознавчих першоджерел полягає в тому, що “лист письменника – передусім самосвідчення, психологічна інтроспекція, а часом сповідь” [24], за якою можна простежити художнє пізнання особистості. “Художня природа листа, його поетика, жанрова своєрідність, мова і стиль складають враження про автора як людину, відбивають його духовний образ, модель його характеру” [25]. І хоча в листах, як і в інших “людських документах” (щоденники, мемуари), “естетичний елемент” присутній з більшою чи меншою мірою неусвідомленості” [26], все ж епістолярій письменника можна вважати художнім саморозкриттям особистості.

“Величезна відстань відокремлює наповнений психологічними зізнаннями лист від психологічного роману, – зазначає Л. Гінзбург. – Однак тут наявний і об'єднуючий принцип. Лист і роман, з цієї точки зору, різні за рівнем побудови образу особистості, і на будь-якому рівні у цих побудовах обов'язково бере участь естетичний елемент. Не лише літературний характер, але й характер, з котрим ми маємо справу в соціології, в історії, і, навіть, у повсякденному житті, також є структурою, що виникає із спостереження людей над процесами внутрішніми (самоспостереження) і зовнішніми” [27]. Власне, цей естетичний елемент, який наявний у листі, особливо у листі письменника, і робить можливим літературознавчий аналіз приватної письменницької кореспонденції.

Перемагаючи вузькість і замкнутість сфери приватного документа і перестаючи жити лише своїм “камерним” життям, стаючи не лише формою самопізнання, самовираження особистості, але й ширше – формою освоєння дійсності, – лист виявився причетним до найважливіших літературних процесів свого часу. Описовий момент, як і момент інформативний, тут обов'язково наявний. Але описи пронизані рухом неспокою, постійним пошуком “я” автора, а звідси й особлива форма листів: багаторазове повернення до одного й того ж предмета, але щоразу з нових точок зору, з новими емоціями, часті розриви в манері викладу. Іноді слова не спроможні навіть передати всі почуття, що переповнюють кореспондента. Тому їх може замінити пауза, мовчання, які на письмі позначене трьома крапками. Подекуди подибуємо місця, в яких “на льоту” схоплено якийсь відповідний настій, і він зафіксований лише одним рядком або тільки порівняннями, але з такою виразністю, якої не можна було б досягнути навіть за допомогою цілих сторінок ампліфікацій і перифраз.

У листах такого творчого злету письменник відчуває себе незалежним і вільним від всіляких жанрових і літературних умовностей,

тут він сміливо експериментує зі словом. У свою чергу, особистість автора “завдяки імпрровізаційності листа, знаходить багатогранний вияв у його естетичних структурах: композиції, системі тропіки, пейзажних замальовках тощо” [29]. Як художній твір, так і епістолярій письменника, зв’язані з індивідуальною творчою установкою автора, яка в одному та іншому випадку проявляється у спільній формі – у художній манері письменника.

Отримавши поширення через друк, лист виходить за рамки приватної зацікавленості, стає літературним явищем, і не тільки епістолярним, але й художнім. У таких епістолах, як особливих жанрових розмаїттях художньої прози (чи не в кожному з них, якщо це не суто діловий документ – “лист з обов’язку” [30]), , різною мірою присутні такі ознаки творчості, як: імпрровізація, емоційна насиченість, елементи образотворення тощо. Художній потенціал листа як жанру, “якщо розглядати лист як літературний жанр, – а таким він, напевне, є під пером літератора” [31], “передусім в його неоднозначності, полістилевості, в його межовому характері (на межі стилів і жанрів)” [32].

Отже, лист письменника “це не лише історичний факт” [33], це “значно більше, ніж звичайні побутові діалоги на відстані” [34]. Це “найліричніший, найінтимніший жанр творчості письменника” [35], в якому не регламентована ніякими класичними правилами, рельєфно постає особа автора. Адже письменник і в листах залишається передовсім митцем, а останній – зразком його художнього самовираження.

Однак, варто сказати, що художні елементи в епістолі виникають випадково, іноді спонтанно, і виконують дещо іншу функцію, ніж у літературному творі. В останньому вони обов’язкові: художнє узагальнення тут є засобом пізнання світу. А в приватній кореспонденції елементи художньої образності є “факультативними”. Але це художні елементи, тому вивчення їх значно розширює уяву про культуру слова і безпосередньо про літературу.

Тому “лист письменника – це теж література, хоч і не у власному розумінні, художня творчість, це, так би мовити, вторинний щодо художності матеріал, але такий, який має значний заряд художності” [36].

Безперечно, не варто розглядати всю приватну кореспонденцію письменника як щось надзвичайно оригінальне, відносячи всі листи до високого рівня “художньої прози”. Це, безумовно, може призвести до спрощеного поняття “письменницький епістолярій”, і до нових крайностей у його дослідженні. Адже серед листів є, справді, епістоли чисто інформаційного характеру, ділова кореспонденція, які позбавлені будь-якої художності. Вони по-діловому “сухі”, “конспективні”. Такий епістолярій може представляти інтерес лише для вузького кола фахівців, які займаються вивченням фактографічного життя письменника.

Не можемо обминути і проблеми комплексного вивчення епістолярної спадщини (тобто залучення паралельної кореспонденції, а особливо листів митця з відповідями на них). На відміну від інших жанрів, листування веде пряму розмову про людину з людиною. Цією своєю рисою вона має деяку подібність зі спогадами, автобіографією, сповіддю. Але, якщо перелічені жанри, як і художні твори, розраховані на сукупність різнохарактерних особистостей, на якийсь узагальнений образ читача, то листи завжди розраховані на певну особистість – на адресата. У цьому випадку листування є, по-суті, творчістю не тільки індивідуальною, а й спільною. І образ адресата завжди змінюється в залежності від того, до кого він пише, змінюється до невпізнанності, навіть до злиття з образом кореспондента.

“Коротка літературна енциклопедія” дає досить чітке визначення епістолярної літератури “як різних родів і видів творів, у яких використовується форма “листів” або “послань” (епістол)” [37]. Тут також йдеться про зв’язок епістолярної літератури з побутовим листуванням, з якого, власне, епістолярна література і розвинулась. Отже, тлумачення поняття “епістолярій” передбачає існування “листів” у звичному, побутовому значенні слова, а також художніх творів, написаних в епістолярній формі.

Однак варто розрізняти побутовий лист, усвідомлений як літературний факт, і художній твір, написаний в епістолярній формі. У них різні суб’єкти висловлювання. “У побутовому листі людина може себе моделювати”, але навіть у “будь-якому літературному” побутовому листі вона не рівнозначна ні ліричному “я”, ні автору оповіді, відчуженому від автора як емпіричної особистості. У побутовому листі до літературних моделей зводиться власне емпірична людина”. Власне, тому побутовий лист і художній твір в епістолярній формі не одне і те ж. Побутовий лист служить джерелом, на яке орієнтується автор листа літературного. Художній твір – сфера мистецтва, лист – побутова реальність, він пишеться конкретною людиною з конкретного приводу. Важливо й те, що епістола розрахована, як правило, не на широку читацьку аудиторію, а на певну людину.

Суттєва різниця між особистим листом автора й художнім твором в епістолярній формі полягає також і у меті їх створення. “У своїх художніх творах письменник звертається до узагальненого “читача”, перед ним величезна аудиторія, в котрій він не розрізняє окремі особистості. Письменник говорить для “всіх”, хто має вуха, щоб чути. У приватному ж листуванні митець розмовляє лише зі своїм даним кореспондентом, тільки йому довіряє свої, нерідко найінтимніші помисли та ідеї, викликає його на приватну бесіду й обмін думками, доповнюючи, таким чином, те, що висловив для “всіх” у художньому творі” [39].

Лист об’єднує в собі три моменти: в залежності від приналежності до того чи іншого функціонального стилю він є

повідомленням, викладенням якихось певних фактів; змальовує внутрішній стан свого автора (дуже поширене в приватному листуванні); а також підштовхує до дії. У залежності від мети одна із цих рис може стати домінуючою.

Ми розрізняємо листи як форму реалізації функціонального епістолярного стилю від листів, які складають умовний жанр літератури, тобто від роману в епістолярній формі, в якому лише відображається своєрідність реального функціонального листування. Листи в романі, незважаючи на "голос адресанта", тобто автора роману, в основному співвідносяться з образами видуманих персонажів – автора й адресата, і написані нібито у їхньому стилі і манері. Пряма мова автора, від якого ведеться розповідь, є різновидом *Ich-Frzählung*, яка характерна і для інших типів роману (наприклад, роману-сповіді). Звернення до адресата також фіктивне. Тому і пряма мова, і звертання в епістолярному романі виконують роль літературного прийому. Епістолярний монологічний діалог, форму якого набуває листування в епістолярному романі, обумовлений не функціонально, а є засобом розкриття характерів героїв, напружений не функціонально, а сюжетно, тобто внутрішньо з'єднаний сюжетними стосунками дійових осіб. При цьому найсуттєвішу роль виконує психологічний сюжет.

Однак, щоб відрізнити лист приватний від художнього твору в епістолярній формі, треба шукати певні підходи, іти у напрямку дослідження спеціальних внутрішніх ознак епістолярію. Такими можуть бути: архітектонічні особливості; кореспондентська пара як початкова умова; образ автора; образ адресата; наявність епістолярних мотивів тощо.

У процесі здійсненого дослідження зроблено певні висновки. Приватний лист характеризується такими ознаками:

- наявністю стандартної форми, яка представлена такими атрибутами, як: звернення, підпис, дата і місце написання;
- співіснуванням елементів різних мовних стилів з перевагою розмовних, але при цьому спонтанність, невимушеність, безпосередність спілкування, характерні для розмовної мови, змінюються;
- плавною або несподіваною зміною теми, особливими законами виникнення художнього образу, художніх прийомів.

Художній твір, написаний у формі листів, має свої особливості: суб'єкт мовлення, від якого ведеться оповідь, є результатом творчої фантазії письменника; час у такому листі не реальний, а фіктивний; наявність белетризації процесу спостереження.

Значні труднощі при дослідженні письменницького епістолярію постають у зв'язку з методологічною переорієнтацією сучасного літературознавства і критики. З одного боку, політична заангажованість попередніх десятиліть відчутно обмежує горизонти теорії епістолярію й покладає карб на визначення художніх пріоритетів жанру. З іншого – пряме використання західних теоретичних концепцій, що виникли в

іншій культурній ситуації, неминуче веде до неадекватної характеристики художніх явищ. Не підтримуючи досить поширеного нині “літературознавчого авангардизму”, вбачаємо вихід із даної ситуації у розвитку передовсім вітчизняної наукової традиції зі щоразу мотивованим використанням елементів західно-літературних концепцій.

Список використаної літератури

- 1. Ляхова Ж.** Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Третій Міжнародний конгрес українців. Літературознавство / Ж. Ляхова. – Харків, 1996. – С. 86.
- 2. Лисенко Н.** За рядками листування О. Олеся та О. Ольжича // Наукові читання – 1998. Праці молодих учених України / Н. Лисенко. – К., 1999. – С. 121.
- 3. Там само.** – С. 121.
- 4. Коцюбинська М.** “Зафіксоване й нетлінне”. Роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К., 2001. – С. 5.
- 5. Бахтин М.** Проблемы поэтики Достоевского. – М, 1963. – С. 141.
- 6. Кузьменко В. І.** Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко. – К., 1998. – 306 с.
- 7. Там само.** – С. 10.
- 8. Ткаченко А. О.** Мистецтво слова / Вступ до літературознавства / А. О. Ткаченко. – К., 2003. – С.47.
- 9. Кецба А. И.** Место эпистолярного стиля в системе функциональных стилей // Известия АН АзССР. – Серия литературы / А. И. Кецба. – 1971. – №3–4. – С. 96.
- 10. Дудко В. И.** Эпистолярное наследие украинских писателей-реалистов конца XIX – XX в. в контексте украинско-русских взаимосвязей / Автореф. дисс.канд. филол. наук / В. И. Дудко. – М., 1989. – 18 с.
- 11. Ляхова Ж.** За рядками листів Тараса Шевченка / Ж. Ляхова. – К., 1984. – С. 134.
- 12. Святовец В. Ф.** Епістолярна спадщина Лесі Українки: Листи в контексті художньої творчості / В. Ф. Святовец. – К., 1981. – С. 183.
- 13. Вашків Л.** Епістолярна літературна критика: становлення, функції в літературному процесі / Л. Вашків. – Тернопіль, 1998. – 134 с.
- 14. Назарук М. Й.** Українська епістолярна проза кінця 16 – початку 17 ст.: Дисертація канд. филол. наук / М. Й. Назарук. – К., 1994. – 192 с.
- 15. Кузьменко В. І.** Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20 – 50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко – К., 1998. – 306 с. видалити, повт. з 6
- 16. Там само.** – С. 76.
- 17. Бухаркин П. Е.** Письма русских писателей 18 в. и развитие прозы. Автореф. дисс.канд. филол. наук / П. Е. Бухаркин. – Л., 1982. – С. 10.
- 18. Тынянов Ю. Н.** Литературный факт // Тынянов Ю. Н. Поэтика, история литературы и кино / Ю. Н. Тынянов. – М., 1977. – С. 255 – 270.
- 19. Томашевський Б.** Теория литературы / Б. Томашевський. – М., Л., 1931. – 244 с.
- 20. Skwarczynska Stefania.** Teoria listu. – lwow, 1937. – С.1.
- 21. Коцюбинська М.** “Зафіксоване й нетлінне”. Роздуми про епістолярну творчість. – К., 2001. – С. 139.
- 22. Ляхова Ж.** Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Третій Міжнародний конгрес українців / Ж. Ляхова. – Харків, 1996. – С. 85. .
- 23. Там само.** – С. 86.
- 24. Там само.** – С.87.
- 25. Там само.** – С. 87.

26. Гинзбург Л. Я. О психологической прозе / Л. Я. Гинзбург. – Л., 1977. – С. 12. **27. Там само.** – С. 13. **28. Маймин Е. А.** Дружеская переписка. Пушкин с точки зрения стилистики. – Пушкинский сборник / Е. А. Маймин. – Псков, 1962. – С. 78. **29. Кузьменко В. І.** Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20 – 50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко – К., 1998. – С. 57. **30. Коцюбинська М.** “Зафіксоване й нетлінне”. Роздуми про епістолярну творчість. / М. Коцюбинська – К., 2001. – С. 140. **31. Шерех Ю.** Кулішеві листи і Куліш в листах // Третя сторожа: Література, мистецтво, ідеологія / Юрій Шерех. – К., 1993. – С.63. **32. Коцюбинська М.** “Зафіксоване й нетлінне”. Роздуми про епістолярну творчість. – К., 2001. – С. 138. повт. **33. Тургенев І. С.** Полное собрание соч. и писем / И. С. Тургенев. – М. – Л., 1961. – Т. 1. – С. 15. **34. Кузьменко В. І.** Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20 – 50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко – К., 1998. – С.53. **35. Образцова А.** Письма Бернарда Шоу / Шоу Д.-Б. Письма / А. Образцова. – М., 1971. – С. 310. **36. Ляхова Ж.** Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Третій Міжнародний конгрес українців. / Ж. Ляхова – Харків, 1996. – С. 86. **37. Епістол** // КЛЭ. – М., 1975. – Т. 8. – С. 918. **38. Гинзбург Лидия.** “Застенчивость чувства”: По поводу писем людей пушкинского круга // Красная книга культуры / Лидия Гинзбург. – М., 1989. – 423 с. **39. Модзалевский Б. Л.** Предисловие к книге “Пушкин. Письма” / Б. Л. Модзалевский. – Т.1. – М. – Л., 1926. – С.18.

Мазоха Г. С. Теоретичні аспекти дослідження письменницького епістолярію

У статті обґрунтовуються теоретичні підходи до вивчення письменницьких кореспонденцій. Наголошується на тому, що за листом можна простежити духовний образ митця, модель його характеру. Доводиться, що епістолярій майстрів художнього слова – це також література.

Ключові слова: лист, кореспонденція, епістолярій, письменник.

Мазоха Г. С. Теоретические аспекты исследования писательского эпистолярия

В статье рассматриваются теоретические подходы к изучению писательских корреспонденций. Акцентируется на том, что с помощью писем можно проследить духовный образ художника, модель его характера. Доказано, что эпистолярий мастеров художественного слова – это также литература.

Ключевые слова: письмо, корреспонденция, эпистолярий, писатель.

Masocha G. S. Theoretical Aspects of the Study of the Writer Epistolary

The article deals with theoretical approaches according to the studying writer's correspondences. It was proved, that with the help of letters we can lead the inner image of an artist, the model of his character. It was stated, that the epistolary of the artists of word is also literature.

Key words: letter, correspondence, epistolary, write.

Стаття надійшла до редакції 5.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.2012 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Фоменко В. Г.

УДК 821.161.2

В. М. Назарець

**ОБРАЗ АВТОРА У МІСЬКОМУ ТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ
АДРЕСОВАНОЇ ЛІРИКИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Розширення наукової парадигми сучасного вітчизняного літературознавства зумовлює необхідність розробки нових теоретичних концепцій осмислення специфіки літературно-художнього твору, проблем його типології та поетики, методології його аналізу. Важливе місце в колі теоретичних зацікавлень сучасного літературознавства посідає проблема вітчизняної художньої урбаністики. Епізодичні критичні рецепції цієї проблеми містяться в працях С. Єфремова, М. Зерова, О. Білецького, Е. Соловей, Т. Гундорової, М. Ткачука, у більш ґрунтовному і систематизованому вигляді – в дисертаціях В. Фоменко “Українська урбаністична проза ХХ століття: еволюція, проблематика, поетика” (2008) та І. Вихор “Дискурс міста в українській поезії кінця ХІХ – першої половини ХХ століття” (2011). Водночас, проблема потребує подальших розробок, зокрема в аспекті її взаємозв’язків із питаннями сучасної жанрології. Відтак, мета роботи полягає у дослідженні специфіки художнього вияву автора у міському тексті української адресованої лірики ХХ ст.

Художню урбаністику, особливо поетичну, найчастіше співвідносять із поняттям так званого міського тексту. Зокрема, російська дослідниця Н. Шмідт визначає його як надтекст, який “парадигматично поєднує комплекс образів, мотивів, сюжетів, які втілюють специфічну модель міського буття і характеризуються єдиною системою засобів художнього вираження” [1, с. 6]; М. Гришанин розуміє текст міста як “універсальну сукупність знакових елементів культури міста, об’єднаних смисловою цілісністю і організованих за принципом бінарності” [2, с. 7 – 8]. Отже, міський текст – це своєрідний текст у